

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

IV. IKERGAZTE NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2021eko ekainaren 9, 10 eta 11a
Gasteiz, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

GIZA ZIENTZIAK ETA ARTEA

**Down Sindromedun haurren
hizkuntzen garapena: 2 urteko
neska elebidun baten kasu
azterketa,**

Nerea Pardo Coromina

101-106 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.iv.01.12>

ANTOLATZAILEA:

LAGUNTZAILEAK:

Down Sindromedun haurren hizkuntzen eskurapena: 2 urteko neska elebidun baten kasu azterketa

Pardo Coromina, N.

Euskal Herriko Unibertsitatea (EHU)

nereapardo07@gmail.com

Laburpena

Kasu azterketa honen bitartez, 2 urteko neska elebidun baten gaitasun linguistikoa aztertu da; alde batetik, zein etapa komunikatibotan dagoen jakiteko eta, bestetik, bere emaitzak literatura-berrikuspenetik ateratako informazioarekin alderatzeko. Ikerketa hau burutzeko erabilitako metodologia CDI-Down inbentarioa izan da. Emaitzek adierazi dute neska horrek, adin mental bereko garapen tipikoko haurrekin alderatuta, zailtasunak dauzkala ahozko produkzioan eta ulermen lexiko eta morfosintaktikoan. Keinu bidezko komunikazioan eta elkarreragin sozialetan, aldiz, erraztasunak erakutsi ditu. Ikerketa honetako ondorioz nagusia subjektuaren elebiduntasunak bere hizkuntzen eskurapen prozesuan eragin handia daukela izan da.

Hitz gakoak: gaitasun linguistikoa, Down sindromea, elebidun, CDI-Down, kasu azterketa

Abstract

The linguistic competence of a 2-year-old bilingual child was assessed in order to determine the linguistic stage she was currently at, as well as to compare her results with the information gathered from an extensive literary review. The methodology used to carry this study out was an inventory which is known as CDI-Down. The results showed that this girl presented more difficulties in areas such as speech production, lexical comprehension and morphosyntax, whereas social interactions and some aspects of gestural use proved to be areas of strength for her. It was concluded that a possible explanation for these results could be the fact that she is simultaneously exposed to both Spanish and Basque.

Keywords: linguistic competence, Down syndrome, bilingual, CDI-Down, case study

1. Sarrera

Down sindromea (DS) duten pertsonak gabeziak dituzte hainbat garapen-eremutan, gaitasun linguistikoa horietako bat izanda. Azken urteetan burututako zenbait ikerketetan frogatu egin da faktore ezberdin ugariak Down sindromedun haurren komunikazio trebetasuna baldintzatzen dutela. Artikulu honen bitartez, faktore garrantzitsuenak ezagutarazi nahi ditut, DS duten haurren hizkuntzen eskurapen prozesua garapen tipikoko haurrenarekin alderatzeko. Honekin batera, Down sindromedun 2 urteko neska elebidun baten gaitasun linguistikoa aurkeztuko dut, bere ahultasun eta trebetasun nagusiak erakutsiz. Haur horrek komunikatzeko daukan zailtasunek arlo honi buruzko informazioa bilatzeko eta, ondorioz, ikerketa hau burutzeko motibazioa eman didate.

2. Down sindromedun haurren hizkuntzen garapena

Ikerketa honen helburu nagusia Down sindromedun haurren hizkuntzen eskurapen prozesua nola garatzen den ezagutzea da. Horretarako, arlo honetan aurretik egindako hainbat ikerketen emaitzak ezagutaraziko dira, haurren komunikazio prozesuan eragina daukaten faktore fisikoak aztertuz.

2.1. Faktore fisikoak

Down sindromearekin lotuta dauden ezaugarri fisiko nagusiak honako hauek dira: muskulu-tonu baxua mingain, masailezur eta ezpainetan; aho txikia mihiaren neurriarekin konparatuta; ahosabai altu eta estua; eta azkenik, ahoaren irekiera konstante bat, aho-arnasketak eraginda. Bereizgarri fisiko hauek Down sindromedun haurren diskurtsoaren ulergarritasunean eragin nabarmen bat daukate, artikulazio-organoak mintzamena eta arnasketarekin koordinatzeko

eragozpenak sortzen dizkietelako (Kumin, 1996). Bestalde, frogatu egin da entzumen-galera ere nahiko ohikoa dela DS duten umeetan eta, beraz, eragozpenak dauzkatela entzumenean oinarritutako ikaskuntza gaitasunak garatzeko (adibidez, irakurmena edo imitazioa) (Kumin, 1996).

Aipatutako zailtasunak haurren etapa prelinguistikoan, hau da, hizkuntza garatu baino lehenagoko etapan hautematen dira. Abbeduto, Warren eta Conners (2007) ikerlariak adierazi zuten bezala, Down sindromea duten haurrek, etapa honetan zehar, zailtasunak dituzte diskurtsoa imitatzeke. Orobat, Down sindromedun haurrentzat konplexutasun handia daukan beste arlo bat zizakadura¹ da. Azken urteetan burututako hainbat ikerketek frogatu dute DS daukaten umeen zizakadura beranduago hasten dela adin bereko garapen tipikoko umeena baino. (Roberts, Price eta Malkin, 2007; Abbeduto et al., 2007). Hala ere, badago etapa prelinguistikoan Down sindromedun umei erraztasunak ematen dizkien alderdi bat: keinuen bidezko komunikazioa. Kolektibo honetako haurrek garapen tipikoko haurrek baino keinu-errepertorio handiagoa daukate eta keinu deiktikoak² ohikoenak dira. Beraz, ondoriozta daiteke DS daukaten umeek ahozko komunikazioan daukaten eragozpenak konpentsatzeko keinuen bidezko komunikazioaz baliatzen direla.

Etaparen prelinguistiko horren ondoren, hizkuntza garatzen hasten direnean, badirudi Down sindromedun umeen artean profil linguistiko antzeko bat dagoela (Caselli et al., 1998). Profil honen deskribapena hizkuntzaren arlo nagusiak aztertuz burutu daiteke: fonologia, semantika, morfosintaxia eta pragmatika.

2.2. Fonologia

Lehenago aipatu dudana bezala, DS daukaten haurrek zailtasunak daukate hizkuntzaren soinuak ekoizteko, bereziki kontsonanteak. Gabezia hori konpentsatzeko, sinplifikazio prozesu fonologikoak erabiltzen dituzte: adibidez, silabaren omisioa (“bana” esatea “banana”-ren ordez) edota amaierako kontsonantearen omisioa (“ba” esatea “bat”-en ordez) (Kumin, 1996).

2.3. Semantika

Kolektibo honetako umeek ulermen lexikoaren arloan trebetasunak izan arren, kontzeptualki konplexuak diren hitzak ulertzeko zailtasun ugari daukate. Abbeduto et al. (2007) dioten bezala, garapen tipikoko haurrekin alderatuta, hitz horiek eskuratu ahal izateko gehiagotan entzun behar dituzte. Hitzen ekoizpenari dagokionez, 21 hilabete da batez besteko adina Down sindromedun umeek lehenengo hitza ekoizteko.

2.4. Morfosintaxia

Arlo hau konplexuena da DS daukaten haurrentzat. Hitz bakarreko diskurtsotik bi hitzetako diskurtsorako trantsizioa garapen tipikoko haurrek baino beranduago egiteaz gain, morfemen eta hitz gramatikalen (artikuluak, preposizioak...) ekoizpenean ere atzerapenak izan ohi dituzte (Roberts et al., 2007).

2.5. Pragmatika

Esan dezakegu Down sindromedun haurrei pragmatika arloa erraza egiten zaiela, etapa prelinguistikotik pertsonekin elkarreragiteko trebetasuna dutela frogatu da eta. Hala ere, hizkuntza garatzen hasten direnean, zenbait zailtasunekin topatuko dira; esate baterako, bere asmoak jakinaraztea edo entzuleen beharrez ohartzeara (Kumin, 1996).

-
- 1 Zizakadura: haurrak sei hilabete inguru dituenean gertatzen den hots-ekoizpena. Zizakadura aroko ekoizpenak hizkuntza-hotsetatik akustikoki hurbil daude baina ez dute edukirik adierazten (Barreña, 2012)
  - 2 Keinuen deiktikoak: diskurtsoaren ulermenaren eta ekoizpenaren artean lokailu gisa erabiltzen diren keinuak: adibidez, seinalatzea, ukitzea edo ematea (Te Kaat-van den Os, Jongmans, Volman eta Lauteslager, 2015).

3. Kasu azterketa

Ikerketa hau burutzeko erabili dudana metodologia ‘MacArthur Bates Communicative Development Inventories’ izeneko inbentarioen bertsio bat da, Down sindromedun haurrei egokituta dagoena. Moldaketa hau, ‘CDI-Down’ izena daukana, Galeote et al. (2006) espainiar ikertzaile taldeak gauzatu zuen, bertsio originala soilik garapen tipikoko haurren hizkuntzen eskurapen prozesua aztertzeko erabilgarria zen eta. Honako hauek dira CDI-Downaren ezaugarri nagusiak: 8 eta 30 hilabete bitarteko adin mentala daukaten haurren gaitasun linguistikoen ebaluazioa burutzeko posibilitatea eta, bestalde, hiru ataletan bereizitako dokumentua: lexikoa, keinuen bidezko komunikazioa eta gramatika. Beharrezkoa da aipatzea inbentario honek soilik haurren gaztelania maila neurtzeko garatu dela.

Lehenago aipatu dudana bezala, kasu azterketa honen subjektua 2 urteko neska bat izan da, euskera eta gaztelania ama-hizkuntza moduan dauzkana. Hortaz, subjektua elebiduna dela esan daiteke, aipatutako hizkuntzak aldi berean ikasi dituelako. Bere gurasoek CDI-Down inbentarioa bete zuten momentuan, ordea, bere adin mentala 17 hilabetekoa zen. Hori dela eta, subjektuaren emaitzak erreferentziako populazioaren³ datuekin alderatzerakoan, 16-17 hilabeteko adin-tartea hartu dut kontuan. Bestalde, prozedura etiko bat jarraituz subjektuaren anonimotasuna mantentzea hitzeman dudanez, berari buruz aritzeko aukeratu dudana izena ‘Maria’ da. DS daukaten haurren profil linguistiko orokorra aztertuta eta Mariaren datu horiek ezagututa, inbentarioaren emaitzak bildu baino lehenagoko hipotesiak hauek izan dira: alde batetik, garapen tipikoko adin bereko hurrekin alderatuta, Mariak erraztasunak izango dituela lexikoaren ulermenean eta keinuen erabileran, baita pragmatika arloan ere; eta beste aldetik, bere emaitzak 16-17 hilabeteko adin-tarteko haurren emaitzen batezbestekoaren barruan egongo direla.

3.1. Emaitzak

1. taula. ‘Lexiko zerrenda’ azpiatalaren emaitzak.

ATALAK	EMAITZAK	ERREFERENTZIA- POPULAZIOAREN DATUAK (pertzentiletan adierazita)
Hitzen ulermena	139/651	21
Hitzen ekoizpena	15/651	34
Keinuen erabilera	104/576	86

Hasteko, emaitzarik aipagarrienen artean, ‘Lexiko zerrenda’ azpiatalean lortutakoak aurkitu daitezke. Ulermenari dagokionez, Maria 651 hitzez osatutako zerrenda batetik, soilik 139 hitz ulertzeko gai izan da. Ondorioz, 16-17 hilabeteko adin-tarteko hurrekin erkatuta, batez bestekoaren azpitik geratu da, 21. perzentilean, hain zuzen ere. Bestalde, nahiz eta 651 hitzetatik 15 bakarrik ekoizteko gai izan, Mariaren emaitzak batez bestekoaren barruan ezar daitezke (34. perzentilean). Azkenik, keinuen erabilerari dagokion atalean lortutako emaitzek perzentil altu batean kokatzeko aukera eman diote Mariari, 576 keinutatik 104 gauzatu ditu-eta. Alde batetik, datu horietatik ondoriozta daiteke Maria keinuez baliatzen dela kategoria lexikaleko hitzak ekoizteko zailtasunak konpentsatzeko eta, beste aldetik, gaztelaniazko hitz lexikalen ulermenean oraindik zailtasunak dauzkala. Baliteke Mariak zerrenda horretako hitz batzuk euskeraz ezagutzea, hala ere, erabilitako metodologiaren bitartez ezin izan denez bere euskera gaitasuna ikertu, hipotesi hau erantzunik gabe geratu behar izan da ikerketa honetan.

3 Erreferentziako populazioa 8 eta 30 hilabete bitarteko adin mentala daukaten 230 Down sindromedun hurrek osatzen dute (Galeote et al., 2006)

Lexikoari dagokion azpiatala aztertuta, ‘Keinuen kategorizazioa’ atalean lortutako emaitzak ondorengo taulan aurkeztuko dira.

2. taula. ‘Keinuen kategorizazioa’ atalaren emaitzak.

AZPIATALAK	EMAITZAK	ERREFERENTZIA- POPULAZIOAREN DATUAK (pertzentiletan adierazita)
Lehen keinuak	26/35	63
Keinu berantiarrak	16/44	10
Keinu kopuru osoa	42/79	16

Taula honek erakusten duen bezala, Mariaren emaitzak ‘Lehen keinuak’ azpiatalean nahiko positiboak izan dira, 63. pertzentilean kokatu dute eta. Azpiatal honek barne hartzen dituen keinuak keinu deiktikoak dira. Hortaz, Mariak interakzio sozialerako trebetasunak dituela ondoriozta daiteke, keinu deiktikoen bitartez bere inguruko pertsonekin elkarreragiteko gai baita, bere asmoak edota beharrak adieraziz. Bestalde, ‘keinu berantiarrak’ azpiatalean adierazita dauden emaitzek, erreferentzia populazioaren datuekin alderatuta, Maria nahiko pertzentil baxuan kokatu dute. Izan ere, azpiatal honetan aztertzen diren keinuek hainbat objekturen erabilera dakarte; beraz, ondorio gisa, Mariak objektu horien funtzioa ulertzeko zailtasunak dituela esan daiteke. Oro har, atal honetako keinu kopuru osoa kontuan hartuta, Maria 16-17 hilabeteko adin-mentala daukaten haurren datuen batez bestekoaren azpitik dago.

Azkenik, ondorengo taulan erakusten den bezala, Mariarentzat gramatika arlo konplexu bat dela esan daiteke.

3. taula. ‘Esaldiak eta gramatika’ atalaren emaitzak.

AZPIATALAK	EMAITZAK	ERREFERENTZIA- POPULAZIOAREN DATUAK
Morfologia	0/29	%80
Aditz irregularrak	0/19	%90
Hitzen konbinazioa	EZ	%88.9

Bai morfologian, bai aditz irregularretan, Mariaren emaitza hutsa izan da. Zehatzago esanda, Mariak erakutsi du eragozpenak dituela hitzen morfologia eta gaztelaniazko aditz batzuen irregulartasuna ulertzeko. Gainera, bere gurasoen inbentarioaren atal hau betetzerakoan nabarmendu duten bezala, Mariak oraindik ez dauka esaldiak sortzeko hitzen konbinazioa burutzeko gaitasuna. Emaitza horiek erreferentzia populazioaren datuekin alderatzen baditugu, haur gehienek Mariaren emaitza berdina lortu dituztela erreparatuko dugu: morfologian, %80ak; aditz irregularretan, %90ak; eta, azkenik, hitzen konbinazioan, %88.9ak. Aipatu bezala, taula honetatik ondoriozta daiteke Mariak oraindik ez duela gramatikaren ezaguera garatu.

4. Ondorioak

Ikerketa honen helburua DS daukaten haurren hizkuntza prozesuaren garapena jakinaraztea zen. Horretarako, alde batetik, Down sindromearekin lotuta dauden ezaugarri fisikoak aurkeztu egin dira, etapa prelinguistikoan daukaten eragina analizatuz; beste aldetik, kolektibo honetako profil linguistiko orokorra aztertu egin da, hizkuntzaren arlo nagusienetan oinarrituta: fonologia, semantika, morfosintaxia eta pragmatika. Ondorio gisa, Down sindromedun haurrei ulermen lexikala, pertsonen arteko interakzioa eta keinuen erabilera (batez ere, keinu deiktikoena) erraza

egiten zaiela esan daiteke; soinu eta hitzen ekoizpenak, aldiz, zailtasunak eragiten dizkiela ondoriozta dezakegu, baita hitzen konbinazioak ere.

Era berean, kasu azterketa honen bitartez, Down sindromedun haurren hizkuntzen eskurapenean bariazio indibiduala dagoela frogatu da. Mariak lortu dituen emaitzek, aurreikusi bezala, keinuen bidezko komunikazioan eta interakzio sozialean trebetasuna duela adierazi dute. Hala eta guztiz ere, keinuen arloari dagokionez, esan beharra dago objektuen erabilera barne hartzen duten keinuekin zailtasunak izan dituela. Horregatik, ondoriozta daiteke Maria bere beharrak edota asmoak keinuen bidez aditzera emateko gai dela, baina objektuen erabilera ulertzeko eta, beraz, objektuak keinuekin erlazionatzeko oraindik eragozpenekin topatzen dela.

Bestalde, gaztelaniaren morfosintaxiak, soinuen ekoizpenak eta ulermen lexikalak zailtasunak eragiten dizkiotela frogatu da. Hitz lexikalen kasuari dagokionez, lortutako emaitza negatibotan oinarrituta, Mariaren gaztelaniaren hitzen ulermena oraindik garapen prozesuan dagoela ondoriozta daiteke. Beharrezkoa da aipatzea CDI-Downaren bitartez soilik Mariaren gaztelera maila neurtu dela, inbentarioak ez baitu euskera kontuan hartzen. Izan ere, baliteke hitz lexikalen zerrenda horretako zenbait hitz euskeraz ezagutzea, gaztelaniaz ezagutzearen ordez. Hortaz, kasu azterketa honen ondorio nagusia, Mariaren gaitasun linguistiko osoa ez dela ikertu da.

5. Etorkizunerako planteatzen den norabidea

Ikerketa honen bitartez, CDI-Down inbentarioak bakarrik gaztelania lehen hizkuntza gisa daukaten Down sindromedun haur elebakarrak kontuan hartzen dituela frogatu egin da. Beraz, aurreko atalean aipatu dudak bezala, euskera eta gaztelania hitz egiten duten haurrak aintzakotzat hartzen duen metodologia garatzea iradokitzen dut. Bestalde, esan beharra dago gaur egungo osasun egoerak ikerketa honen jarraipena eragotzi duela; hori dela eta, etorkizunerako planteatzen den norabidea Mariaren gaitasun linguistikoaren bilakaera ebaluatzea da, egoerak ahalbidetzen duenean.

6. Erreferentziak

Abbeduto, L., Warren, S.F., eta Conners, F.A. (2007). "Language development in Down Syndrome: from the prelinguistic period to the acquisition of literacy". *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13(3), 247-261. [<https://doi.org/10.1002/mrdd.20158>]

Barreña, A. (2012). "Fonologiaren, lexikoaren, morfologiaren eta sintaxiaren garapena haur euskaldunengan". *Hizkuntzaz jabetzen, XVI. Jardunaldiak*, 67-107. [<http://mendebalde.eus/jardunaldiak/2012/Fonologiaren,%20lexikoaren%20eta%20morfologiaren%20garapena%20haur%20euskaldunengan.pdf>]

Caselli, C.M., Vicari, S., Longobardi, E., Lami L., Pizzoli, C. eta Stella, G. (1998). "Gestures and words in early development of children with Down syndrome". *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 41(5), 1125-1135. [<https://doi.org/10.1044/jslhr.4105.1125>]

Galeote, M., Soto, P., Serrano, A., Pulido, L., Rey, R., eta Martínez-Roa, P. (2006). "Un nuevo instrumento para evaluar el desarrollo comunicativo y lingüístico de niños con síndrome de Down". *Síndrome de Down*, 23, 20-26. [http://www.downcantabria.com/revista/wp-content/uploads/2006/03/revista88_20-26.pdf]

Galeote, M.M., Soto, P., Sebastián, E. & Checa, E. (argitaratu gabeko eskuizkribua). *Inventario de desarrollo comunicativo MacArthur-Bates adaptado a niños con síndrome de Down*. Malagako Unibertsitatea: Psikologia Ebolutiboa eta Hezkuntza Saila

Kumin, L. (1996). "Speech and language skills in children with Down syndrome". *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 2(2), 109-115.

[[https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-2779\(1996\)2:2](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2779(1996)2:2)]

Roberts, J.E., Price, J. eta Malkin, C. (2007). "Language and communication development in Down syndrome". *Mental Retardation and Developmental Disabilities Research Reviews*, 13(1), 26-35. [<https://doi.org/10.1002/mrdd.20136>]

7. Eskerrak

Lehenik, eskerrak eman nahi dizkiot nire Gradu Amaierako Lanaren tutoreari, Maria Jose Ezeizabarrena (Doktore Hizkuntzalaritzan, UPV-EHU), bere ezaguera eta aholkuei esker ikerketa hau burutzeko gai izan naiz eta.

Bestalde, Miguel Galeote (Doktore Psikologian, UMan), Pilar Soto (Doktore Psikologian, UAMen), Eugenia Sebastián (Doktore Psikologian, UAMen) eta Elena Checa (Doktore Pedagogian, UMan) ikertzaileak eskertu nahi ditut, CDI-Down inbentarioa garatzeagatik eta, hortaz, kasu azterketa hau gauzatzeko behar nuen tresna eskaintzeagatik.

Azkenik, Maria eta bere gurasoei eskerrak eman nahi dizkiet proiektu honetan parte hartzeagatik, baita Down Araba elkarteari ere, ikerketa egin ahal izateko Mariaren familiarekin harremanetan jartzeagatik.